

Vztah Českobratrské církve evangelické k migrantům

Olga Richterová

Abstrakt:

Text se zabývá vztahem Českobratrské církve evangelické k cizincům v České republice. Autorka se v článku věnuje zejména několika větším projektům konkrétní pomoci imigrantům. Tematizován je také postoj vedení církve a (ne)přítomnost ucelené koncepce vztahu k cizincům.

Českobratrská církev evangelická (dále jen ČCE), která je největší protestantskou církví v zemi, vznikla v roce 1918 spojením církve reformované (kalvinistů) a augsburské (luteránů) a navazuje na tradici Jednoty bratrské. K Jednotě bratrské a české reformaci vůbec patří také exodus nekatolíků po bitvě na Bílé hoře a kontakt s nekatolickou cizinou v období rekatolizace. Při zakládání evangelických sborů po vyhlášení Tolerančního patentu pak hráli velikou roli maďarští a němečtí faráři.

Zkušenost živé spolupráce s cizinou je v ČCE přítomná dodnes. Mezi 274 sbory¹ ČCE činnými v ČR existuje na sedmdesát zahraničních partnerství a kromě kontaktů se zeměmi západní Evropy (zejména Holandskem, Švýcarskem a Německem) se začínají rozvíjet i vztahy s konkrétními sbory ve východní Evropě. Krom toho má ČCE tzv. potulného faráře, Petra Brodského, oficiálně je „celocírkevním kazatelem pro české sbory ve východní Evropě“². Ukrajinská Bohemka a Veselynivka, polský Zelow nebo rumunské Peregu Mare, to všechno jsou obce a města, kde žijí potomci Čechů, většinou exulantů z období nucené rekatolizace, o které se ČCE zřízením tohoto postu začala po roce 1990 do určité míry starat.

Co z toho všeho ale vyplývá pro cizince žijící v Česku? Dostává se jim od českobratrských evangelíků vlídnějšího zacházení a ze strany vedení církve nějaké zvláštní pozornosti, nebo vztah ČCE k migrantům zůstává omezen na náklonnost k potomkům Čechů v zahraničí?

¹ Sbory jsou místní společenství protestantských denominací (církví). V římskokatolické tradici jsou nazývány farnostmi. Více o pojmu „sbor“ zde: <http://www.srce.cz/index.php?uid=10&category=14>

² http://www.srce.cz/synod/Usneseni_synodu.htm, staženo 19.11.2009

Příkladů konkrétní lidské solidarity jednotlivých členů ČCE s imigranty existuje v České republice nespočet, tento článek se však zaměřuje zejména na aktivity pomáhající většímu okruhu osob a na aktivity institucionalizované. Dalším těžištěm článku je také obecný vztah ČCE k cizincům.

Vztah ČCE k cizincům obecně

Oficiální postoj ČCE k cizincům není nikde jednoznačně deklarován. Pan Gerhard Frey-Reininghaus, tajemník ČCE pro ekumenu a zahraniční vztahy, na dotaz týkající se vztahu ČCE k cizincům odpověděl³ jen, že se domnívá, že je výborný – a poprosil o čas při promýšlení delší odpovědi. Také Leonardo Teca, farář ČCE pocházející z Angoly, říká⁴, že na to, aby se stal farářem, stačilo složit stejné farářské zkoušky, jaké skládají všichni ostatní, a projít stejnou volební procedurou. S přístupem ČCE k cizincům je i on spokojený. Větší problém podle něj bylo jen vyřízení pracovního povolení.

Na webových stránkách církve je k heslu „cizinci“ k nalezení pouze odkaz na sbírku „Pomoc Mongolům“ a na sborník „Cizinci a příchozí“, který se věnuje jak výkladu biblických pasáží k dané problematice, tak i pomoci církve uprchlíkům⁵. Ekumenická rada církví, jejímž členem ČCE je, 27. listopadu 2007 uspořádala studijní den na téma migrace⁶, nejsou ale k dispozici žádné informace, že by na tuto akci navázala nějaká dlouhodobější aktivita⁷.

Joel Ruml, synodní senior ČCE (jeden ze dvou nejvyšších představitelů církve⁸), nicméně upozorňuje, že již v roce 1995 církev vydala ‘Prohlášení synodu⁹ k rasismu, nacionalismu a extremismu’, které se cizincům sice přímo nevěnuje, ale brání je před těmito negativními projevy¹⁰. Roku 1999 pak bylo přijato usnesení o pomoci uprchlíkům přes Helsinský výbor, které konkrétně ukotvuje obecnější prohlášení o pomoci přijaté na synodu téhož roku. Z elektronicky přístupných¹¹ usnesení nedávných synodů pak vyplývá, že se ČCE dlouhodobě věnuje vztahům mezi Čechy a Němci (příp. Rakušany) a roku 2008 i 2009 se synod zabýval i

³ E-mailová odpověď z 24.9.2009

⁴ E-mailová korespondence z 21.11.2009

⁵ <http://www.srce.cz/index.php?uid=10&category=1>, staženo 19.11.2009

⁶ Z. Dvořáková, tehdejší tajemnice ERC, v e-mailu ze 7. 12. 2009 upozorňuje, že původně Církev československá husitská navrhovala vytvoření samostatné komise pro migraci v rámci ERC. Nakonec ale výbor ERC rozhodl, že studijní den bude efektivnější. Na jeho přípravě ERC spolupracovala s Doris Peschke z CCME, která se ho taktéž zúčastnila. Studijního dne se zúčastnili přibližně 1–2 zástupci z každé členské církve, otevřený ale byl i veřejnosti (účast nicméně byla velmi nízká). V rámci akce se konal i kulatý stůl na téma „Co církve dělají v problematice migrace v ČR“, jehož se účastnila také katolická Charita a zástupce Ekumenické akademie.

⁷ <http://www.ekumenickarada.cz/index.php?setlang=1&ID=1025>, staženo 19.11.2009

⁸ <http://www.srce.cz/index.php?uid=10&category=238>, staženo 19.11.2009

⁹ Synodu se zúčastňují volení zástupci všech sborů ČCE: „Synod je nejvyšší zákonodárné a řídicí shromáždění (parlament), složený z volených poslanců.“ Zdroj: <http://www.srce.cz/index.php?uid=10&category=237>, staženo 19.11.2009

¹⁰ E-mailová korespondence z 18.11.2009. Na toto prohlášení odkazuje také Zdeněk Vojtíšek v článku Český boj o mešity v poznámce 11 zde: <http://www.dingir.cz/mesity.shtml#ref11>, staženo 19.11.2009

¹¹ <http://www.evangelnet.cz/cce/czr/usneseni.htm>, staženo 19.11.2009

sexuálním zneužíváním žen a dětí v česko-německém příhraničí a protestoval proti projevům rasismu, neonacismu a antisemitismu¹², což jsou témata související s vztahem k cizincům.

Příklady konkrétní pomoci

Projekty, které jsou realizovány členy a organizacemi ČCE, můžeme pro zjednodušení rozdělit na projekty celorepublikové a lokální. Následující část se zaměřuje na lokální aktivity. Na prvním příkladě je ukázána rozsáhlejší pomoc ČCE, která reagovala na krizovou situaci v konkrétním místě, v druhém projektu se jedná o dlouhodobou kontinuální pomoc cizincům v ČR.

Lokální projekty

Pomoc Mongolům v Plzeňském kraji¹³

Plzeň patří mezi lokality, kde je – či donedávna byla – zaměstnána velká část cizinců žijících v ČR. V důsledku hospodářské krize většina firem v regionu začala propouštět a jako prvních se propouštění dotklo zahraničních pracovníků, v daném regionu zejména Mongolů a Vietnamců. Stovky osob v zimě 2008–2009 neměly prostředky na uspokojení základních životních potřeb, neměly co jíst a pokud měly kde bydlet, tak v přeplněných, plesnivých a studených ubytovnách.

Diakonický odbor západočeského seniorátu¹⁴ ČCE se v březnu 2009 rozhodl zareagovat na kritickou situaci zahraničních pracovníků na Plzeňsku. Již na počátku roku zorganizovala Evangelická církev metodistická ve spolupráci s Česko-mongolskou společností potravinovou sbírku, diakonický odbor pak navázal spolupráci s charitní Poradnou pro cizince a oslovil sbory ČCE v západních Čechách, aby na počátku postní doby vyjádřily solidaritu s cizinci v nouzi. Během několika týdnů dosáhla celková hodnota pomoci padesát tisíc korun, stejnou částkou přispěla na podnět diakonického odboru i Synodní rada ČCE ze svého fondu sociální a charitativní pomoci. Poradna pro cizince z vybraných peněz nakoupila zejména potraviny a hygienické potřeby, také byly uhrazeny náklady na nezbytná lékařská ošetření. Deset tisíc korun ve spolupráci s plzeňským vietnamským křesťanským sborem šlo také na potravinovou pomoc Vietnamcům v Plzni.

ČCE se však na Plzeňsku nevěnovala jen humanitární pomoci. Ve spolupráci s dalšími organizacemi připravila 3. dubna 2009 také kulturní akci s názvem „Mongolské inspirace“. Záměrem pořadatelů bylo prostřednictvím mongolské hudby a obrazů přispět k vzájemnému poznání Čechů a Mongolů a upozornit na situaci zahraničních pracovníků širší veřejnost.

¹² http://www.srcce.cz/redakce/img/php1570_727.pdf, staženo 19.11.2009, Usnesení č. 32. Za rok 2009: http://www.evangnet.cz/files/1524-usneseni_synodu_32_3.pdf, Usnesení č. 33, k antisemitismu zde Usnesení č.

40

¹³ Další informace k projektu pomoci cizincům bez práce lze nalézt na <http://diakonie-zapad.evangnet.cz/tema/pomoc-mongolum-2009>

¹⁴ Seniorát je územní jednotka ČCE, velikostí se podobá krajům, sdružuje v ní obsažené sbory.

Podle názoru předsedy¹⁵ zmiňovaného diakonického odboru a faráře ČCE Karla Šimra je pomoc druhým jedním ze základních obecných posláních církve, i když se občas setkává i s nepochopením u některých svých vlastních členů, kteří se domnívají, že nejdříve by se mělo pomáhat „našincům“. Farář Karel Šimr také upozorňuje, že peníze od ústředního orgánu ČCE, synodní rady sice pomohly, ale ještě důležitější je, aby zahraničním pracovníkům někdo propůjčil svůj hlas, aby se jich někdo zastával na nejvyšší úrovni. Samotná akce na Plzeňsku však k medializaci situace zahraničních pracovníků přispěla, a navíc konkrétní dárci v regionu viděli, že i s menším obnosem lze pomoci.

Šicí dílna

Jiného rázu než pomoc Mongolům v Plzni je projekt Šicí dílna. V tomto projektu se jedná o dlouhodobou pomoc cizincům v šicí dílně v zařízení pro zajištění cizinců v Bělé pod Bezdězem. Šicí dílnu provozuje Diakonie ČCE ve spolupráci s Ministerstvem vnitra už od začátku roku 2007. Jednou týdně tu cizinci mají možnost seznámit se se základy šití a vyrobit si jednoduché stříhy. Tato činnost sleduje dva cíle – kromě naučení nových věcí a udržování pracovních návyků jde o to umožnit těmto lidem trávit smysluplně čas v detenci a předcházet tak frustracím a depresím, které jim v souvislosti s jejich současným stavem i nejistou budoucností hrozí.

Ač lokální, je tento projekt v rámci ČCE velmi známý a přispívá tím i k povědomí o situaci cizinců. Paní Fendrychová, koordinátorka celého projektu, sama říká, že to je jedna z jejích nejúspěšnějších akcí. V roce 2007 o šicí dílně napsala několik článků do církevních časopisů a poslala dopisy do sborů a značnou dobu pak díky darovaným balíkům látek mohl projekt fungovat i bez příspěvků na materiál. Látky ostatně chodí dodnes.

Celorepublikové projekty

Tato část pojednává o třech celorepublikových projektech. Dva z nich jsou zaměřeny více na osvětovou činnost a šíření informací o cizincích v ČR, ale také na pomoc s integrací a pomoc v obtížných životních situacích, třetí projekt pomáhá konkrétním jednotlivcům se získáním vzdělání.

Bud' sousem¹⁶

Mezi nejznámější celorepublikové projekty ČCE patří projekt Bud' sousem, který již druhým rokem podporuje soužití cizinců s českou majoritou. Prostřednictvím projektu si cizinci mohou najít nové přátele v místě svého bydliště.¹⁷ ČCE v tomto projektu využívá své

¹⁵ E-mailová korespondence z 22.10.2009

¹⁶ Rozhovor autorky článku s A. Fendrychovou o projektu Bud' sousem a Kmotrovství proběhl 30.9.2009 v sídle Diakonie ČCE v Belgické 22 v Praze.

¹⁷ Více o projektu na :

http://www.diakoniecce.cz/index.php?option=com_content&task=category§ionid=42&id=189&Itemid=427, staženo 19.11.2009

husté sítě sborů po celé ČR. Koordinátorka projektu Alena Fendrychová se na některý z nich může obrátit a požádat ho o pomoc pro konkrétní jednotlivce či rodiny, zprostředkovat kontakt mezi cizinci a hostitelskou společností. Projekt nefunguje tak ideálně, že by sbory po obdržení informačního dopisu o této aktivitě samy vyhledávaly cizince ve svém okolí, ale když jsou o to požádány, snaží se pomoci. Pro sbory, které mají zájem, jsou také organizovány besedy o cizincích. Účastníkům projektu je i po navázání vztahů poskytována pomoc při řešení problémů a nedorozumění. Velkou překážkou je často řeč. V současné době např. na několika místech v republice navazují „sousedství“ s rodinami Barmánců, jazyková bariéra je ale značná. Nejde přímo o pravidelnou supervizi, ale o podporu, když je jí třeba. Stejně tak koordinátorka pomáhajícím na počátku doporučuje např. jaká pravidla si stanovit, aby navazování sousedství zvládli.

Jedním z cílů projektu Buď sousem je také osvěta a vzdělávání lidí, kteří o cizincích žijících v ČR často nic nevědí a mívají apriorně negativní postoje. Zkušenosti z besed ukazují, že Češi jsou často překvapení kupříkladu tím, že cizinci doma měli krásný dům a zahradu, že neutíkali proto, že se v Čechách budou mít líp, ale proto, že museli.

Ne-Násilí¹⁸

Podobně jako šicí dílnu i tento projekt realizuje Diakonie ČCE a týká se rozšiřování povědomí o cizincích v ČR. Je zaměřený na pomoc obětem obchodu s lidmi a nucené prostituce či nucené práce (vykořisťování).

Rut Dvořáková, koordinátorka projektu, v různých střediscích Diakonie i sborech ČCE po celé ČR pomáhá pracovníkům zorientovat se v problematice a koordinuje vytvoření metodického manuálu k preventivním programům pro děti a mládež různých věkových kategorií (součástí je také interaktivní výukový film „Může se to stát dnes mně, zítra tobě“, který natočila režisérka Erika Hníková).

Výsledkem projektu je komplexní preventivní program, jaký v ČR dosud neexistoval. Pro projekt je podstatná spolupráce mnoha institucí a orgánů: Koordinátorka byla začleněna do skupiny Ministerstva vnitra, kde jsou zástupci MPSV, Policie ČR, Státního zastupitelství, Ministerstva spravedlnosti a neziskových organizací zainteresovaných v boji proti obchodu s lidmi, zejména La Strady, o.p.s a projektu Magdala Charity ČR.

Kmotrovství¹⁹

Poslední zde zmíněný celorepublikový projekt se zabývá pomocí konkrétním potřebným cizincům. Kmotrovství je občansky prospěšná společnost založená třemi členy ČCE, která přispívá na vzdělávání dětí a mladých cizinců žijících v ČR.

¹⁸ Založeno na článku P. Hanycha Vypadalo to dobře (Bratrstvo, v tisku)

¹⁹ <http://kmotrovstvi.evangnet.cz/>

Tato společnost vznikla původně na pomoc jedné azylantské muslimské rodině z Afghánistánu a i dnes jde o projekt malých rozměrů, v jehož rámci je podporováno asi deset osob. Jeden sbor kupříkladu platí hodiny zpěvu holčičce z Gruzie, jinde děti dostávají příspěvky na ubytování nebo na obědy. Dívka z Konga se s podporou Kmotrovství stane zdravotní sestrou, dívka ze Somálska švadlenou. Aby nedošlo k mýlce: vzdělání je v ČR sice bezplatné, ale Kmotrovství přispívá například na ubytování v internátě či jiné životní náklady, které by si jinak tyto cizinky nemohly hradit. Joel Ruml, jeden ze zakladatelů projektu, říká: „Kmotrovství byla sice osobní iniciativa, ovšem je nesnadné říci, zdali by vznikla, kdyby na mě dlouhodobě nepůsobila atmosféra v církvi (a to i v zahraniční církvi) a nepoznal jsem samozřejmost pomoci druhým jako jednu z předností víry.“²⁰ Mezi přispěvateli jsou sbory i jednotlivci z prostředí ČCE.

Závěr

Jak vyplývá z textu, ČCE sice žádnou explicitně formulovanou „ucelenou koncepci“ ve vztahu k cizincům nemá, dlouhodobě se ale v rámci jednotlivých projektů věnuje vytváření atmosféry příznivé pro přijímání uprchlíků i cizinců obecně. To, že synod přijme usnesení proti rasismu a xenofobii, samozřejmě žádný bezprostřední dopad na situaci u nás žijících migrantů nemá. Znamená to ale, že představitelé této církve si jsou vědomi situace ve společnosti, a když mohou, podpoří aktivitu svých místních odborů (viz Pomoc Mongolům organizovaná diakonickým odborem západočeského seniorátu) i jednotlivců. Přitom je pravda, že ne všude se do takových aktivit lidé a sbory zapojují, stejně jako ne všechna partnerství se zahraničními sbory skutečně živě fungují (např. na základě každoročních návštěv jejich členů).

Také to, že se Diakonie ČCE nevěnuje pouze práci kupříkladu se seniory či postiženými, ale i s cizinci, je koncepční rozhodnutí. Sice by se této oblasti mohlo věnovat více zaměstnanců, na druhou stranu lze velmi pozitivně hodnotit snahu zapojovat do pomoci cizincům konkrétní sbory po celé ČR a cílenou snahu zvyšovat povědomí o jejich situaci (zejména prostřednictvím projektu Buď sousedem a nově také projektem Ne-Násilí, do jehož cílové skupiny spadá i mládež).

Bylo by tedy klamné vykládat si výše zmíněné aktivity pouze jako iniciativu konkrétních osob, ač je zřejmé, že mnoho aktivit stojí a padá s jednotlivci. ČCE jim ale, domnívám se, poskytuje rámec, o který se mohou opřít. Již citovaný Leonardo Teca k tomu říká: „Církev mi umožnila lépe se integrovat do české společnosti, neboť jsem součástí společenství, které mě přijímá za svého a zároveň respektuje moji kulturní jinakost. To podle mě přináší vzájemné obohacení.“ Stejně tak se zdá, že alespoň některé Čechy, členy ČCE, zase postoj jejich církve povzbuzuje k účinné pomoci tam, kde je třeba – dnes tedy často cizincům.

²⁰ E-mailová korespondence 18.11.2009.

Článek vznikl v rámci projektu "Kvalitními informacemi ke kvalitní integraci" Multikulturního centra Praha za podpory Evropského fondu pro integraci státních příslušníků třetích zemí.

O autorce:

Autorka studuje překladatelství – tlumočnictví na FF UK a je členkou Českobratrské církve evangelické. V červnu 2009 v Praze spoluorganizovala seminář „Ecumenical Youth Council in Europe“ o demokracii a migraci.